

آموزش‌های دینی زنان مقدمه تربیت دینی فرزندان (مطالعه موردی: زنان شهر تهران)

حسن بختیاری*

دریافت مقاله: ۹۱/۱/۳۰

پذیرش نهایی: ۹۱/۴/۵

چکیده

این پژوهش با هدف مشخص کردن وضعیت شرکت زنان ساکن شهر تهران در کلاس‌های معارف اسلامی به عنوان مقدمه تربیت اسلامی فرزندان انجام شده است. روش تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی، و از لحاظ روش گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق شامل زنان دارای فرزند ساکن در شهر تهران بوده‌اند که ۴۰۹ نفر از آنان به روش خوشه‌ای طبقه‌ای از مناطق ۲، ۵، ۷، ۹، ۱۳، ۱۴ و ۱۶ شهر تهران به عنوان نمونه‌های تحقیق انتخاب شده‌اند. داده‌های تحقیق از طریق پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر استفاده از شاخصهای آمار توصیفی برای تعیین معنا داری تفاوتها از آزمون کای اسکور نیز استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که در حال حاضر حدود یک چهارم از زنان تهرانی در کلاسهای معارف اسلامی شرکت می‌کنند که مهمترین نیازهای آموزشی خود را به ترتیب در حوزه قرآن، احکام و اخلاق ذکر کرده‌اند.

کلید واژه‌ها: معارف اسلامی، تعلیم و تربیت، آموزش و ایفای نقش آن.

مقدمه

خانواده به عنوان اولین نهاد اجتماعی و نخستین پرورشگاه شخصیت انسانها تنها نظام اجتماعی است که از دیرباز در تمام کشورها اعم از مذهبی و غیر مذهبی پذیرفته شده و توسعه یافته است. در دوران معاصر با توجه به رشد فناوری و فراگیر شدن آن، گوناگونی برنامه‌ها و تأثیرات مهمی که این گونه فعالیتها بر بنیادهای فرهنگی و اجتماعی جوامع دارد یکی از دغدغه‌ها و چالشهای نظامها، وضعیت فرهنگی و آموزشی خانواده‌ها و بویژه مادران در خانواده است. فرزند ستاره درخشنده‌ای است که در کارنامه هر زندگی می‌درخشد و برای به ثمر رسیدن آن هر کدام از پدر و مادر وظایفی را برعهده دارند. در این میان بیشترین سهم تربیت و تأثیر گذاری بر فرزندان از آن مادران است؛ زیرا مادر از ابتدایی‌ترین مراحل پیدایش به عنوان مربی همراه انسان است (احمدپناهی، ۱۳۸۹).

با توجه به تمایلات و گرایشهای نوجوانان و جوانان، این دوران فرصت مناسبی برای تربیت دینی و پرورش روحیه دین باوری در آنان است. از این رو نوجوان و جوان به هدایت و راهنمایی اطرافیان بویژه مادر نیاز دارد تا در انتخاب راه صحیح او را یاری کنند (احسانی، ۱۳۸۷).

آموزشهای دینی

دین شناسی و آگاهی از دستورها و قوانین دینی از ضرورت و حساسیت ویژه ای برخوردار است؛ زیرا مهمترین آرمان هر انسان حقیقت جو، سعادت و رستگاری حقیقی و زندگی جاودان است که جز در پرتو دینداری حاصل نمی شود. دین ماندگارترین و معتبرترین میراث فرهنگی ماست که از سوی پیامبران الهی و در رأس آنان پیامبر خاتم (ص) و جانشینان بحق ایشان و با جانشانیهای فراوان آن بزرگواران به دست ما رسیده است. از این رو پاسداری و حفظ این میراث عظیم بر ما واجب است و این مهم جز از راه آشنایی با دین و آموزه های دینی میسر نمی شود (ابراهیم زاده آملی، ۱۳۸۲).

قبل از پرداختن به رابطه آموزشهای دینی با تعلیم و تربیت اسلامی، لازم است ابتدا تعریفی از دین ارائه شود: "دین مجموعه عقاید، اخلاق، قوانین و مقرراتی است که برای اداره امور جامعه انسانی و پرورش انسانها باشد" (جوادی آملی، ۱۳۷۲: ۹۳). علامه طباطبایی نیز دین را چنین تعریف

کرده اند: " دین، عقاید و یک سلسله دستورهای عملی و اخلاقی است که پیامبران از طرف خداوند برای راهنمایی و هدایت بشر آورده اند. اعتقاد به این عقاید و اجرای این دستورها، سبب سعادت و خوشبختی انسان در دو جهان است (طباطبایی، ۱۳۶۸: ۴).

با توجه به این تعاریف از دین (که در اینجا منظور دین اسلام است) ، آموزش‌های دینی، هرگونه آموزش برنامه ریزی شده ای است که با هدف آموزش معارف و آموزه های اسلامی برای گروه هدف ارائه می شود.

تربیت دینی

از تربیت دینی تعاریف زیادی شده است که برای رعایت اختصار به برخی از آنها اشاره می شود: " تربیت دینی، مجموعه رفتار عمدی و هدفدار، به منظور آموزش گزاره های معتبر هر دین به افراد دیگر به گونه ای است که آن افراد در عمل و نظر به آن آموزه ها متعهد و پایبند باشند " (داودی ، ۱۳۸۴: ۲۶).

" مقصود از تربیت دینی، هر گونه فعالیت هدفمندی است که به منظور ایجاد شناخت و باور به معارف دینی و تقویت آن، گرایش به ارزشها و هنجارهای دینی و التزام عملی به احکام و دستورهای دینی مطرح می شود و در مجموع زمینه ساز تکوین هویت دینی و رشد متعادل دین داری در مرتبه در همه جنبه ها گردد " (صادق زاده، ۱۳۸۰: ۲۱۱).

از نظر خسرو باقری تربیت دینی، "رشد و تقویت عقاید دینی، حالات و عواطف مذهبی و تقید به مناسک و آداب دینی برای تحقق شخصیتی دیندار است" (باقری ، ۱۳۸۰: ۷).

آموزش و تربیت دینی

با توجه به اینکه هدف تعلیم و تربیت اسلامی، عبد شدن انسان است به طور طبیعی مریبان باید تا حد امکان با مبانی معرفتی، اعتقادات، باورها، احکام، اخلاق و آموزه های اسلامی آشنا باشند تا بتوانند اولاً خود با شناخت دین بتوانند به آن عمل کنند و ثانیاً تواناییهایی به دست آورند که بتوانند انسانهایی خدایی تربیت کنند.

شهید مطهری (ره) می فرماید: " وقتی می خواهیم دین را عمل کنیم بدون آموختنش ممکن

نیست؛ پس باید دین را بیاموزیم تا به آن عمل کنیم" (مطهری، ۱۳۷۶).

ائمه اطهار (ع) به عنوان بزرگ مریبان عالم بشریت، تلاش ویژه ای برای تربیت و توجه دادن انسانها به شناخت حضرت حق، ایمان به او و آشنایی با دین خدا به کار بسته اند. این بزرگواران همواره مسلمانان را به یادگیری معارف اسلامی فرا می خواندند که همین امر باعث شده است تا روایات بسیاری در ضرورت آشنایی مریبان با معارف اسلامی از آنان نقل شود که برای رعایت اختصار به ذکر یک روایت از امام امیرالمومنین علی (ع) اکتفا می کنیم:

امام علی (ع) می فرماید: مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ: کسی که خود را پیشوای مردم قرار داده است، باید پیش از آموزش دیگران، خود را آموزش دهد (غرر الحکم، ح ۷۰۱۶).

امام خمینی (ره) می فرماید: بانوان هم باید معلم باشند برای فرزندان خود؛ در دامن خود مثل استادان، مثل معلمان تربیت کنند ... خانواده شما باید مدرسه باشد، تعلیم احکام اسلام، تهذیب اخلاق نونهالان (۵۸/۲/۷).

مادران برای ایفای نقش به عنوان یکی از عوامل مهم مؤثر بر فرایند تربیت دینی فرزندان، نیازمند انواع ویژه ای از شناختها هستند که یکی از مهمترین آنها شناخت نسبت به معارف اسلامی است. بعضی اوقات مادران این آگاهیها را از طریق تحصیل در رشته های دانشگاهی کسب می کنند و گاهی هم از طریق حضور در کلاسهای غیر رسمی آموزش معارف اسلامی که در مساجد و مراکز دینی و فرهنگی تشکیل می شود؛ اما صرف نظر از محل ارائه این آموزشها مهم این است که مادران آگاهیهای کافی در باره مسائل دینی داشته باشند تا بتوانند نقش مؤثری در تربیت اسلامی فرزندانشان ایفا کنند.

از آنجا که در وضعیت موجود و نظام آموزشی کشور بخش بسیار محدودی از معارف اسلامی در دوره متوسطه و آموزش عالی ارائه می شود به نظر می رسد این حجم از مطالب کفایت لازم را برای زنان ندارد که در فرایند تربیت فرزندان دخالت دارند. نهادها و مراکز دینی کشور نظیر مساجد، مراکز بسیج، فرهنگسراها و... با درک این مسئله به برگزاری کلاسهای آموزش معارف اسلامی برای عموم علاقه مندان اقدام می کنند.

زنان به عنوان مهمترین عامل مؤثر بر تعلیم و تربیت فرزندان که عموماً تحصیل کرده حوزه معارف اسلامی و تعلیم و تربیت اسلامی نیستند (و به عبارتی معلمی حرفه آنان نیست) به نظر

می‌رسد با توجه به فرصت‌های فراغتی خود می‌توانند در بعضی از مهمترین کلاسها برای آموزش معارف اسلامی شرکت کنند.

موضوعات آموزشی دینی

با بهره‌گیری از کلام نورانی امام علی (ع) به بعضی از این مواد، که معمولاً هم در مراکز فرهنگی و دینی ارائه می‌شود، اشاره می‌گردد:

آموزش قرآن: اولین و ساده‌ترین راه برای ورود به معارف الهی قرآن است. قرآن دریای بیکران معارف است که انتها ندارد. آموزش قرآن طیف وسیعی از قرائت تا تفسیر را در بر می‌گیرد. امام علی (ع) می‌فرماید: "قرآن را بیاموزید که بهترین سخن است و آن را نیک بفهمید که بهار دلهاست و به پرتو آن شفا جوید که شفای سینه‌هاست و نیکو تلاوتش کنید که نافعترین گفتارهاست" (نهج البلاغه، خطبه ۱۰۹).

اصول عقاید: یکی از مهمترین بخشهای معارف اسلامی شناخت اصول اعتقادات اسلامی است. شناخت خداوند تبارک و تعالی، شناخت پیامبر (ص) و ائمه (ع) و فرجام شناسی از اساسی ترین دانش‌ها در حوزه عقاید اسلامی است. امام علی (ع) می‌فرماید: "اساس دین شناخت خداوند است" (نهج البلاغه، خطبه ۱).

آموزش احکام: آشنایی با حلال و حرام خدا، یکی دیگر از موضوعات آموزشی و مورد نیاز در فرایند آموزش و پرورش اسلامی است. زنان به عنوان مربی فرزندان باید احکام را بخوبی بدانند تا هم خود درست عمل کنند و هم به فرزندان خود یاد بدهند. خطاب امام به فرزندش امام حسن (ع) در اهمیت این موضوع کفایت می‌کند. امام علی (ع) می‌فرماید: "مصمم شدم تا بیش از پیش تو را به آیین اسلام آشنا گردانم تا احکام حلال و حرام آن را فراگیری" (نهج البلاغه، نامه ۳۱).

آشنایی با اخلاق اسلامی: پیامبر اسلام (ص) هدف از بعثت خود را تکمیل مکارم اخلاق دانستند و به تبع آن یکی از مهمترین اهداف ائمه اطهار (ع) نیز ترویج فضایل اخلاقی و اصلاح اخلاق امت بوده است. شاید بتوان گفت عظیم‌ترین میراث اهل بیت (ع) برای بشریت گنجینه روایات اخلاقی است. پرهیز از رذایل اخلاقی و کسب فضایل اخلاقی مؤمن یکی از راه‌های

مقدماتی تعالی است که هر مربی باید با آن آشنا باشد.

آشنایی با تاریخ اسلام: قرآن کریم تاریخ را آینه عبرت برای انسانها ذکر کرده است (یوسف/۱۲). مطالعه حوادث و وقایع شکل گیری تمدن اسلامی در طول چهارده قرن از زمان بعثت تا کنون، و آشنایی با فراز و فرود های آن یکی از ضرورت های مربی گری است. امام علی (ع) خطاب به امام حسن (ع) می فرماید: " اخبار گذشتگان را بر دل خویش عرضه دار و از آنچه بر سر پیشینیان تو رفته است، آگاهی ساز؛ بر خانه ها و آثارشان بگذر و در آنچه کرده اند و جاهایی که رفته اند و جاهایی که فرود آمده اند، نظر کن " (نهج البلاغه، نامه ۳۱).

پیشینه تحقیق

در خصوص آموزش های دینی مطالعات مختلفی صورت گرفته است؛ اما به طور مشخص در حوزه آموزش های دینی زنان مطالعه مستقیمی مشاهده نشد. دو نمونه از مطالعات در حوزه آموزش های دینی عبارت است از:

محمد حسن میرزا محمدی و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی به بررسی نقش آموزش های دینی در سلامت فردی و اجتماعی پرداخته اند. مهمترین نتایج این تحقیق عبارت است از اینکه بین ابعاد مختلف دینداری و معنویت با سلامت جسمی، روانی و اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد به گونه ای که باورهای دینی می تواند فرد را به سوی کمال و تعالی و در نتیجه سلامت روانی و جسمی و نهایتاً سلامت اجتماعی هدایت کند.

عباس اشرفی و فاطمه آخوندی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان " آسیب شناسی آموزش های دینی در دانشگاه ها " به بررسی آسیب های آموزش های دینی از دیدگاه استادان دانشگاه ها پرداخته اند. مهمترین آسیبها در این تحقیق عبارت است از: عدم تناسب محتوای کتابهای درسی با نیازهای دوره جوانی و عصر حاضر دانشجویان، کاربردی نبودن محتوا، تناسب نداشتن بین روش تدریس و محتوا و استفاده نکردن استادان از روش های نوین.

روش تحقیق

این پژوهش با هدف تعیین وضعیت شرکت زنان دارای فرزند ساکن در شهر تهران در

کلاسهای آشنایی با معارف اسلامی انجام شده؛ لذا از نوع کاربردی و روش آن توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل زنان دارای فرزند ساکن در شهر تهران هستند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده، و تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول

$$n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2t^2s^2}$$

۳۸۴ نفر تعیین شد. برای اطمینان از تکمیل تعداد پرسشنامه مورد نیاز، ۴۵۰ نفر نمونه با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای طبقه ای انتخاب شدند. برای دسترسی به نمونه های تحقیق ابتدا تمام مناطق تهران به پنج گروه همگن به شرح ذیل تقسیم شدند:

- ۱- مناطق شمالی شامل مناطق ۱، ۲، ۳ و ۴
- ۲- مناطق جنوبی شامل مناطق ۱۵، ۱۶، ۱۷ و ۱۹
- ۳- مناطق شرقی شامل مناطق ۸، ۱۳ و ۱۴
- ۴- مناطق غربی شامل مناطق ۵، ۹ و ۱۸
- ۵- مناطق مرکزی شامل مناطق ۶، ۷، ۱۰، ۱۱ و ۱۲

در مرحله دوم از بین هریک از گروه مناطق، یک منطقه که به طور نسبی معرف گروه مناطق باشد به عنوان میانگین گروه انتخاب گردید که در نهایت، مناطق ۲، ۱۶، ۱۳، ۹ و ۷ تهران به عنوان مناطق نمونه انتخاب شدند. در مرحله سوم برای تعیین سهمیه هر منطقه بر اساس آمار جمعیت زنان مناطق نمونه، سهم هر منطقه تعیین شد. پس از گردآوری پرسشنامه ها، داده های ۴۰۹ پرسشنامه مبنای تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته های تحقیق

بیشترین نسبت پاسخگویان (۲۶ درصد) دارای ۳۱ تا ۳۵ سال و کمترین نسبت (۹ درصد) زیر ۲۵ سال بوده اند.

بیشترین نسبت پاسخگویان (۵۵ درصد) خانه دار و کمترین نسبت (۱۵ درصد) فرهنگی بوده اند.

بیشترین نسبت پاسخگویان (حدود ۵۹ درصد) دارای تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم و کمترین

نسبت (۴ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری بوده اند.

بیشترین نسبت پاسخگویان (۳۱ درصد) دارای دو فرزند و کمترین نسبت (۱۷ درصد) دارای

یک فرزند بوده اند.

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی شرکت زنان در کلاسهای معارف اسلامی

نام درس	شرکت می‌کنم		شرکت نمی‌کنم		بدون پاسخ		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
قرآن	۴۳.۰	۱۷۶	۳۳	۹۸	۲۴	۴۰۹	۱۰۰
اصول عقاید	۱۳.۲	۵۴	۴۶	۱۸۸	۴۰.۸	۱۶۷	۱۰۰
اخلاق	۲۲.۲	۹۱	۴۲.۸	۱۷۵	۳۵	۱۴۳	۱۰۰
احکام	۲۴.۷	۱۰۱	۴۰.۸	۱۶۷	۳۴.۵	۱۴۱	۱۰۰
زندگی پیامبر (ص) و ائمه	۱۳.۷	۵۶	۴۳.۸	۱۷۹	۴۲.۵	۱۷۴	۱۰۰
تاریخ اسلام	۱۱	۴۵	۴۵.۲	۱۸۵	۴۳.۸	۱۷۹	۱۰۰
تربیت اسلامی	۱۴.۴	۵۹	۴۴.۳	۱۸۱	۴۱.۳	۱۶۹	۱۰۰
نهج البلاغه	۱۶.۹	۶۹	۴۱.۳	۱۶۹	۴۱.۸	۱۷۱	۱۰۰

بیشترین نسبت پاسخگویان (۴۳ درصد) در کلاسهای قرآن شرکت می‌کنند و کمترین نسبت (۱۱ درصد) در کلاسهای تاریخ اسلام شرکت می‌کنند.

با توجه به این موارد به جز کلاسهای قرآن که حدود ۴۳ درصد از زنان در آنها شرکت می‌کنند در سایر کلاسهای معارف اسلامی حداکثر ۲۵ درصد از آنان شرکت داشته‌اند؛ به عبارت دیگر حدود ۷۵ درصد از زنان یا در سایر کلاسها شرکت نمی‌کنند و یا به این سؤال پاسخ نداده‌اند. ترتیب شرکت زنان در کلاسهای معارف اسلامی عبارت است از: قرآن، احکام، اخلاق، نهج البلاغه، آشنایی با زندگی پیامبر (ص) و ائمه، اصول عقاید و تاریخ اسلام.

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی میزان شرکت زنان در کلاسهای معارف اسلامی به تفکیک سن

کل	سن (به سال)						میزان
	زیر ۲۵	۲۶ تا ۳۰	۳۱ تا ۳۵	۳۶ تا ۴۰	۴۱ به بالا	بی پاسخ	
۲۸	۳۸	۴۵	۴۲.۱	۳۳	۱۷.۹	۱۴	شرکت می‌کنم
۴۶	۳۹.۶	۲۹	۳۴.۷	۳۹	۵۰.۵	۲۸.۱	شرکت نمی‌کنم
۲۶	۲۲.۴	۲۶	۲۳.۲	۲۸	۳۱.۶	۴۶.۹	بدون پاسخ
۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	جمع

$$\chi^2 = 20/552$$

$$df = 10$$

$$sig = 0/024$$

با توجه به نتایج آزمون، χ^2 محاسبه شده به میزان ۲۰/۵۵۲، درجه آزادی ۱۰ با ۵ درصد خطا و

۹۵ درصد اطمینان رابطه دو متغیر معنی دار است و بین نظر زنان درباره شرکت آنان در کلاسهای معارف اسلامی تفاوت وجود دارد. افراد ۲۶ تا ۳۰ ساله بیش از دیگران در این کلاسها شرکت می کنند.

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی نظر پاسخگویان درباره نیاز به کلاسهای معارف اسلامی

رتبه کلاسها	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		بدون پاسخ		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
قرآن	۱۷۰	۴۱.۶	۷۱	۱۷.۴	۲۱	۵.۱	۳۲	۷.۸	۱۱۵	۲۱.۸	۴۰۹	۱۰۰
اصول عقاید	۹۱	۲۲.۲	۶۸	۱۶.۶	۲۵	۶.۱	۴۴	۱۰.۸	۱۸۱	۴۴.۳	۴۰۹	۱۰۰
اخلاق	۱۲۸	۳۱.۳	۶۶	۱۶.۱	۲۲	۵.۴	۳۹	۹.۵	۱۵۴	۳۷.۷	۴۰۹	۱۰۰
احکام	۱۱۷	۲۸.۶	۷۳	۱۷.۸	۱۸	۴.۴	۴۰	۹.۸	۱۶۱	۳۹.۴	۴۰۹	۱۰۰
زندگی پیامبر(ص) و ائمه	۱۰۹	۲۶.۷	۵۹	۱۴.۴	۲۵	۶.۱	۳۵	۸.۶	۱۸۱	۴۴.۳	۴۰۹	۱۰۰
تاریخ اسلام	۸۳	۲۰.۳	۴۹	۱۲.۰	۳۵	۸.۶	۴۶	۱۱.۲	۱۹۶	۴۷.۹	۴۰۹	۱۰۰
تربیت اسلامی	۱۲۰	۲۹.۳	۵۸	۱۴.۲	۱۸	۴.۴	۴۲	۱۰.۳	۱۷۱	۴۱.۸	۴۰۹	۱۰۰
نهج البلاغه	۱۱۰	۲۶.۹	۶۲	۱۵.۲	۱۵	۳.۷	۵۰	۱۲.۲	۱۷۲	۴۲.۱	۴۰۹	۱۰۰

بیشترین نسبت پاسخگویان (۵۹ درصد) کلاسهای قرآن را در حد زیاد و خیلی زیاد مورد نیاز دانسته اند و کمترین نسبت (۳/۳۲ درصد) کلاسهای تاریخ اسلام را در حد زیاد و خیلی زیاد مورد نیاز دانسته اند. ترتیب نیاز به کلاسهای معارف اسلامی از نظر زنان عبارت است از: قرآن، اخلاق، احکام، تربیت اسلامی، نهج البلاغه، آشنایی با زندگی پیامبر (ص) و ائمه، اصول عقاید، تاریخ اسلام.

مقایسه جدولهای مربوط به کلاسهای که زنان در حال حاضر در آنها شرکت می کنند با نیازهای اعلام شده آنها حاکی است که زنان در حال حاضر نیز عمدتاً در کلاسهای شرکت می کنند که به آنها نیاز دارند.

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی نیاز به کلاسهای معارف اسلامی به تفکیک سن

کل	سن (به سال)						میزان
	بی پاسخ	۴۱ به بالا	۳۶ تا ۴۰	۳۱ تا ۳۵	۲۶ تا ۳۰	زیر ۲۵	
۴۱.۶	۱۲.۵	۴۵.۵	۴۵.۹	۴۰.۲	۵۷.۹	۲۹.۴	خیلی زیاد
۱۷.۴	۶.۳	۱۶.۸	۱۸.۸	۱۹.۶	۱۰.۵	۲۳.۵	زیاد
۵.۱	۶.۳	۵.۰	۳.۸	۸.۴			کم
۷.۸	۳.۱	۷.۹	۷.۵	۷.۵	۵.۳	۲۳.۵	خیلی کم
۲۸.۱	۷۱.۹	۲۴.۸	۲۴.۱	۲۴.۳	۲۶.۳	۲۳.۵	بدون پاسخ
۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	جمع

$$\chi^2 = ۴۴/۳۶۵ \quad df = ۲۰ \quad sig = ۰/۰۰۱$$

با توجه به نتایج آزمون، χ^2 محاسبه شده به میزان ۴۴/۳۶۵، درجه آزادی ۲۰ با ۱ درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان رابطه دو متغیر معنی دار است و بین نظر زنان با سنین مختلف در باره نیاز آنان به کلاسهای معارف اسلامی تفاوت وجود دارد. افراد ۳۶ تا ۴۰ سال بیش از دیگران به این کلاسها نیاز دارند.

به لحاظ میزان نیاز به کلاسهای قرآن، بیشترین نسبت به سطح خیلی زیاد با ۵۷/۹ درصد به زنان ۲۶ تا ۳۰ سال اختصاص داشته است.

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی نیاز به کلاسهای تربیت اسلامی به تفکیک سن

کل	سن (به سال)						میزان
	بی پاسخ	۴۱ به بالا	۳۶ تا ۴۰	۳۱ تا ۳۵	۲۶ تا ۳۰	زیر ۲۵	
۲۶.۹	۶.۳	۳۳.۷	۲۶.۳	۲۵.۲	۴۷.۴	۱۷.۶	خیلی زیاد
۱۵.۲	۹.۴	۱۵.۸	۱۸.۰	۱۵.۹	۵.۳	۵.۹	زیاد
۳.۷		۳.۰	۴.۵	۳.۷		۱۱.۸	کم
۱۲.۲	۶.۳	۱۲.۹	۱۲.۰	۱۲.۱	۵.۳	۲۹.۴	خیلی کم
۴۲.۱	۷۸.۱	۳۴.۷	۳۹.۱	۴۳.۰	۴۲.۱	۳۵.۳	بدون پاسخ
۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	جمع

$$\chi^2 = ۳۷/۴۹۳ \quad df = ۲۰ \quad sig = ۰/۰۱۰$$

با توجه به نتایج آزمون، χ^2 محاسبه شده به میزان ۳۷/۴۹۳، درجه آزادی ۲۰ با ۱ درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان رابطه دو متغیر معنی دار است و بین نظر زنان با سنین مختلف درباره نیاز به کلاسهای تربیت اسلامی تفاوت وجود دارد. افراد ۲۶ تا ۳۰ سال بیش از دیگران به این کلاسها نیاز

دارند.

به لحاظ میزان نیاز به کلاسهای تربیت اسلامی، بیشترین نسبت به سطح خیلی زیاد با ۴۷/۴ درصد به زنان ۲۶ تا ۳۰ سال اختصاص داشته است.

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی میزان رضایت از شرکت در کلاسهای معارف اسلامی

میزان	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۶۸	۲۱
زیاد	۱۰۲	۲۵
کم	۷۹	۱۹.۵
خیلی کم	۳۵	۸.۵
بدون پاسخ	۱۰۷	۲۶
جمع	۴۰۹	۱۰۰

بیشترین نسبت پاسخگویان (۴۶ درصد) در حد زیاد و خیلی زیاد در حال حاضر از شرکت در کلاسهای معارف اسلامی رضایت دارند و کمترین نسبت (۸.۵ درصد) در حد خیلی کم از این کلاسها رضایت دارند.

جدول شماره ۷: توزیع فراوانی مکان تشکیل کلاسهای معارف اسلامی

نام مکان	فراوانی	درصد
مراکز وابسته به بسیج	۱۲۱	۳۰
مساجد	۱۴۰	۳۴
فرهنگسراها	۳۹	۹.۵
سایر	۴۶	۱۱
بدون پاسخ	۶۳	۱۵.۵
جمع	۴۰۹	۱۰۰

بیشترین نسبت پاسخگویان (۳۴ درصد) مساجد را به عنوان مکان تشکیل کلاسهای معارف اسلامی ذکر کرده، و کمترین نسبت (۹.۵ درصد) فرهنگسراها را به عنوان مکان تشکیل کلاسهای معارف اسلامی دانسته اند.

جدول شماره ۸: توزیع فراوانی علت عدم شرکت در کلاسهای معارف اسلامی

درصد	فراوانی	علت
۳۵	۱۴۵	نداشتن وقت
۱۰	۳۹	عدم نیاز
۱۳	۵۴	دوری منزل تا محل تشکیل کلاسها
۱۳	۵۴	تکراری بودن مباحث
۹	۳۸	پایین بودن سطح کلاسها
۲۰	۷۹	بدون پاسخ
۱۰۰	۴۰۹	جمع

بیشترین نسبت پاسخگویان (۳۵ درصد) نداشتن وقت کافی برای شرکت در این کلاسها را علت عدم شرکت در کلاسهای معارف اسلامی ذکر کرده، و کمترین نسبت (۹ درصد) از آنان پایین بودن سطح کلاسها را علت عدم شرکت در کلاسهای معارف اسلامی ذکر کرده اند.

نتیجه گیری

بر اساس نظر شهید مطهری وقتی می خواهیم به دین عمل کنیم، ابتدا باید آن را بیاموزیم. بنابراین مادران هم برای عمل فردی به دین و هم برای تربیت دینی فرزندانشان به شناخت دین و معارف آن نیاز مبرمی دارند. یافته های تحقیق نشان داد که بیشتر زنان شهر تهران در کلاسهای آشنایی با معارف اسلامی و تربیت دینی فرزندان شرکت نمی کنند و به طور طبیعی این عدم شرکت موجب می شود تا نتوانند بخوبی از عهده وظایف خود در برابر فرزندان بر آیند. شرفی (۱۳۸۶) نیز بر این امر تأکید می کند که چنانچه خانواده نتواند پاسخگوی نیازهای روحی و فکری نوجوان باشد، نوجوان دچار خلأ روحی عمیقی خواهد شد و این خلأ اعتقادی، نوجوان را به گرایشهای فرهنگی مبتدل سوق می دهد. اگر خانواده (بخصوص مادر) توانایی فکری و اعتقادی لازم برای آشنا نمودن فرزندان با اندیشه و اعتقاد اصیل دینی نداشته باشد، چنین فرزندان در برخورد با اندیشه ها و افکار مهاجم بی دفاع می شوند و در نهایت فرو می ریزند و سقوط می کنند.

پیشنهادها

- ۱- مسئولان مساجد، مراکز بسیج و فرهنگسراها نسبت به شناسایی و رفع نقاط ضعف فعلی و بازنگری برنامه های آموزش معارف اسلامی اقدام، و با برنامه ریزی ویژه ای زمینه جذب هرچه بیشتر زنان را به این کلاسها فراهم کنند.
- ۲- با توجه به اینکه زنان زیر ۲۵ سال کمترین میزان شرکت در کلاسهای آشنایی با معارف اسلامی داشته اند، پیشنهاد می شود نهادهای مربوط یک دوره کلاسهای آشنایی با تعلیم و تربیت اسلامی طراحی کنند تا زنان قبل از ازدوج و یا فرزنددار شدن حتما در این کلاسها شرکت نمایند.
- ۳- زنان اعلام کرده اند که مهمترین علت عدم حضورشان در کلاسها، نداشتن وقت است؛ لذا پیشنهاد می شود رادیو تهران و شبکه ۵ سیمای جمهوری اسلامی، بر اساس یک برنامه آموزشی طراحی شده در ساعات معینی از روز که زنان فراغت بیشتری دارند، آموزشهای لازم را برای آنان عرضه کند.
- ۴- نمونه های این تحقیق از در منازل انتخاب شده است؛ لذا پیشنهاد می شود در تحقیق دیگری با استفاده از نمونه های مربوط به مراکز اداری، شرکتها، دانشگاه ها، میدانها و خیابانهای اصلی شهر اجرا شود که در آن صورت نتایج تحقیق قابلیت گسترش بیشتری خواهد داشت.

منابع

قرآن مجید

- نهج البلاغه. ترجمه سید جعفر شهیدی (۱۳۹۰). تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- غرر الحکم و دررالکلم. ترجمه سید هاشم رسولی محلاتی (۱۳۹۰). تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ابراهیم زاده آملی، عبدالله (۱۳۸۲). آثار دینداری در زندگی فردی و اجتماعی. مرییان. پاییز ۱۳۸۴. شماره ۱۷.
- احسانی، محمد (۱۳۸۷). نقش مادر در تربیت دینی فرزندان. تهران: انتشارات مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.
- احمدپناهی، علی (۱۳۸۹). نقش التزام به آموزه های دینی در تربیت و استحکام خانواده. فصلنامه معرفت اخلاقی. شماره ۲.
- اشرفی، عباس؛ آخوندی، فاطمه (۱۳۹۰). آسیب شناسی آموزش دینی در دانشگاه از دیدگاه اساتید، رهیافت انقلاب اسلامی. شماره ۱۷.
- امام خمینی (۱۳۷۶). تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی. تهران: نشر عروج.

- باقری، خسرو (۱۳۸۰). چستی تربیت دینی. تهران: انتشارات تربیت اسلامی.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۲). شریعت در آینه معرفت. تهران: مرکز نشر فرهنگی رجا.
- داودی، محمد (۱۳۸۴). نقش معلم در تربیت دینی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شرفی، محمد رضا (۱۳۸۶). دنیای نوجوان. ج ۱۳. تهران: موسسه فرهنگی منادی تربیت.
- صادق زاده قمصری، علیرضا (۱۳۸۰). تربیت اسلامی. نشر تربیت اسلامی.
- طباطبایی، محمد حسین (۱۳۶۸). آموزش دین، انتشارات جهان آرا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۶). مجموعه آثار، انتشارات صدرا جلد ۲۲.
- میرزا محمدی، محمد حسن و همکاران (۱۳۹۰). بررسی نقش آموزشهای دینی در سلامت فردی و اجتماعی، فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی. شماره ۴۷.

